

# Ei kai enää tarinoista?

---

Tieteellisessä tutkimuksessa on välttämätöntä selvittää juurta jaksain, mistä siinä käytettävät ydinsanat, käsitteet, ovat peräisin, koska tiedeyhteisön eli tekstin lukijoiden on saatava tietää, miten juuri tämä tutkimus suhteutuu kaikkeen aiheesta aiemmin tutkittuun ja kirjoitettuun. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kunkin tutkimuksen ydinsanat on välttämätöntä pilkkoa ja purkaa osiin ja selvitystyön tulokset tulee esitellä heti tutkimusraportin alussa. Tutkimuksen teoriaosassa määritellään, ketkä näitä ydinsanoja ovat käyttäneet, missä merkityksessä ja mitä niiden olemuksesta on tähän mennessä saatu selville. Useimmiten johtopäätös on, että tutkimuksen ydinkäsitteet ovat monitulkintaisia, ristiriitaisia ja vaikeita – aivan kuten ilmiöt, joita niillä koetetaan kuvata.

Myös *tarina* on sellainen ydinsana, jonka penkomiseen voisi käyttää ja on käytettykin kokonaisia kirjoja. Koska tarkoituksemme on kuitenkin

käydä keskustelua ensisijaisesti itsemme kanssa ja käyttää tarinoita sisäisen voimamme kasvattamiseen, otan tässä yhteydessä esille vain muutaman, mielestäni kaikkein tärkeimmän näkökulman siihen, miten tarinoita on tutkittu ja miten niihin on ollut tapana suhtautua. On nimittäin niin, että kaikesta arkisuudestaan huolimatta tarina on hyvin jännitteinen ja jopa provosoiva sana, johon on latautunut monenlaisia merkityksiä.

Omana aikanamme tarinoihin suhtaudutaan hämmentävän ristiriitaisesti. Kärjistäen voi sanoa, että nykyisessä kulttuurisessa tilanteessa tarinoihin ei enää uskota ja niiden olemassaolon perusta on romutettu. Totuuden nimessä – tai ehkä juuri tarinoiden nimessä – on myönnettävä, että tarina-sanalla ei ole hyvä kaiku. Kuitenkin samaan aikaan tarinoita on kaikkialla. Hyvä tarina on menestymisen ehto, ja ellei sinulla ole kunnan tarinaa, et ole mitään. Seuraavaksi perustelen, miksi näistä ristiriitaisista lähtökohdista huolimatta tarinallisuus on mielestäni toimiva näkökulma mielen jäsentelytyöhön sekä kerron, mistä näkökulmista tarinan käsitettä käytetään tässä kirjassa.

Tarinan rakennekaava on iskostunut meihin syväälle. Tämä tarkoittaa, että meistä jokaisella on sisäsyntyinen, luonnollisesti oman kulttuurisen taustamme kasvattama ja vahvistama ymmärrys siitä, mikä on tarina. Juhana Torkki vertaa kirjassaan *Tarinan valta* (2014) tarinaa merkitykselliseen hahmoon, jonka tunnistamme tapahtumien virrasta. Tunnistamme tarinan ja tarvittaessa osaamme itsekin rakentaa sellaisen. Tarvitaan vain alku, keskikohta ja loppu, joiden varaan viritetään tapahtumaketju, jossa jollekin tapahtuu jotain. Jokin syntyy, kasvaa ja kuolee.

Kirjallisuuden alan käsitteenä tarina on niin ikään neutraali. Tieteen termipankin (2020) mukaan tarina on ”suullisesti tai kirjallisesti esitetty

lyhyehkö selonteko tapahtumasarjasta; tapahtumajakso, jonka lukija rekonstruoi juonen pohjalta; tapahtumasarja, josta kerrotaan”.

Kuitenkin meidän aikanamme, tässä maailmankolkassa, tarinoihin yhdistyy automaattisesti sen kaltaisia määreitä kuin *pelkkä* tai *vain* sekä tietynlainen halveksiva äänensävy. Kaikkihan me tiedämme, että tarinat ovat jotain, mikä ei pidä paikkaansa eikä niitä siksi pidä missään nimessä ottaa tosissaan tai vakavasti. Tarinan sanakirjamääritelmä avaa portin näihin negatiivisesti latautuneisiin merkityksiin. Kielitoimiston sanakirjan (2020) mukaan tarina-sanana yksi merkitys on ”mielikuvituksellinen, perätön juttu; valhe”. Sanakirjassa esimerkkinä käytetty kysymys ”Mikä asiassa on totta, mikä tarinaa?” asettaa tarinan vastakkain toden kanssa. Silloin tarinasta tulee semanttisessa mielessä totena pidetty kertomus tai uskomus, joka ei kuitenkaan pidä paikkaansa, ja sen vastavoimaksi asettuvat kuin huomaamatta kriittinen ajattelu ja terve järki.

Juuri tästä tarinoiden ja järjen vastakkainasettelusta ”tarinasodassa” on kyse – ei niinkään tarinoiden kelvottomuudesta vaan maailmankatsoimuksellisesta valtataistelusta, jossa tieteellisen tiedon ylivaltaa on käyty horjuttamaan.

Tämän kirjan yksi, toki provosoivaksi tarkoitettu taustaoletus on, että elämme elämäämme järjen valtakunnassa. Neutraalimmin sanottuna se tarkoittaa, että emme voi pyyhkiä pois viimeksi kuluneita vuosisatoja länsimaisen ajattelun historiaa ja sitä tosiseikkaa, että maailmankuvamme on perustaltaan tieteellinen. Se tarkoittaa, että hyväksymme yleensä mukisematta sen, että tieteellinen, tutkimusperäinen tieto on niin sanottua arkitietoa pätevämpää ja että tieteellisin menetelmin tutkimalla voidaan saavuttaa parhaiten paikkaansa pitävää tietoa, oli kohteena sitten mikä tahansa asia.

Tieteellinen maailmankuva näkyy arjessa siinä, kun pyrimme toimimaan viisaasti, toimimme ”järjen ohjaamina”. Esimerkiksi arkisissa ongelmanratkaisutilanteissa korostamme, miten tarpeellisia ovat maalaisjärki, terve järki ja tolkku. Arvostamme älykkyyttä, jonka kansantajuusena mittarina esimerkiksi koulumenestystä pidetään. Niin ikään arkista on pohtia, voiko jokin asia pitää paikkaansa, jos sen taustalla ei ole tutkittua tietoa.

Sama pätee yhteiskunnallisissa asioissa: toivomme, että päättäjät perustaisivat päätöksensä luotettavaan tutkimustietoon eivätkä esimerkiksi omiin mielipiteisiinsä. Yhtä lailla verkkokeskustelujen yksinäkökulmisiä huutelijoita pidetään ennemminkin häirikköinä kuin vakavasti otettavina keskustelijoina.

Vaikka luotamme tieteeseen ja tutkimukseen, olemme kuitenkin tietoisia siitä, että hektisessä ja kärsimättömässä verkkoviestinnässä ja elämänmenossa tiedeperustainen tapa toimia ja argumentoida on hätää kärsimässä. Ensinnäkin tieteen tekeminen on tuskastuttavan hidasta ja työlästä. Toiseksi tieteellä on harvoin tarjolla yksinkertaisia vastauksia tai selityksiä. Varovaisuudessa on tieteen luonto: jokainen tutkimustulos on asetettava julkisesti arvioitavaksi, eikä väite ole tosi ennen kuin se on moneen kertaan punnittu ja vastaväittein koeteltu.

Ajallemme on ominaista, että haluamme yksinkertaisia vastauksia ja aukottomia selityksiä – ja mielellään tarvitsemme niitä heti. Kuten Juhana Torkki sanoittaa: ”Elämme keskellä semioottista hälyä. Valtava kohina turruttaa ihmisaivoja. Luolamiesaivojemme on yhä vaikeampi suodattaa siitä esiin mitään järkevää hahmoa. Ihminen ahdistuu. Ilahdun hän tervehtii yksinkertaisia viestejä, joita hän ymmärtää.” (Torkki 2014.) Käytännössä siinä vaiheessa, kun tutkija alkaa vasta paneutua

asiaan ja muotoilla omaa kannanottoaan, keskustelu on jo ehtinyt kasvaa, kukoistaa ja kuolla. Mikäli tutkija ehtii mukaan, hän joutuu usein tuottamaan pettymyksen: asiat ovat harvoin niin mustavalkoisia kuin niiden toivottaisiin olevan.

Koska nykyisessä viestintäympäristössä ihan jokaisella on mahdollisuus saada äänensä kuuluville, tutkijan puheenvuoro harvoin erottuu muun hälyn joukosta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tieteellinen maailmankuva on joutunut tilanteeseen, jossa sen valtaa on käyty horjuttamaan. ”Huuhaa on kiilannut tieteen tontille selittämään maailmaa” ja ”gurut ja yksittäistapaukset ovat ottaneet koetellun tiedon paikan”, kuten Ilkka Pernun Imagessa vuonna 2014 julkaistussa ja edelleen ajankohtaisessa *Järki vai tunteet* -jutussa osuvasti kuvataan.

On monia syitä siihen, miksi tarinoiden ja erityisesti tarinallisuuden purkamisesta on tullut tärkeä kansalaistaito. Aivan varmasti monet tarinat ovat ihmisiä harhaanjohtavia sosiaalisia konstruktioita ja vallankäytön välineitä, joilla on käyttöarvoa lähinnä kyseenalaisten tuotteiden ja ideologioiden markkinoinnissa.

On kuitenkin syytä olla tarkkana siinä, ettei tarinakriittisyys peitä näkyvistä muita näkökulmia. Me, erityisesti nuoremmat sukupolvet, olemme oppineet, että hyvän elämän edellytys on ennen kaikkea osata purkaa – ei kertoa – tarinoita. Tällaisessa kulttuurisessa tilanteessa ei ole ihme, jos tarinattomuuden kokemus ja jopa tarinoiden ikävä, herättää ristiriitaisia tunteita. Mihin tarinoita sitten tarvitaan?

# SÄRÖJEN KAUNEUS

*sisäisen tarinasi  
voima*

ELINA JOKINEN



**tuuma**

# Sisällys

## Kohtaaminen

<i>Miksi?</i> .....	12
<i>Kirja taiteellisen prosessin tuloksena</i> .....	19
<i>Miten kirja toimii?</i> .....	23
<i>Mitä säröt ovat?</i> .....	31
<i>Ei kai enää tarinoista?</i> .....	43
<i>Oman syntynsä tuntemisen voima</i> .....	48

## Tarinankerronnan kosmografia

<i>Muinainen maailmankuva</i> .....	54
<i>Miten tarinat toimivat?</i> .....	63
<i>Tarinankerronnan ulottuvuudet</i> .....	67
<i>Järjen valtakunta</i> .....	68
<i>Muinainen tarinalinja</i> .....	70
<i>Myyttien maailma</i> .....	71
<i>Säröt</i> .....	74

## Tarinankerronta järjen valtakunnassa

<i>Tarinattoman ajan tarinat</i> .....	78
<i>Tarinankerronta identiteettityönä</i> .....	83
<i>Sisäinen tarina puhetaipoina</i> .....	91
<i>Sosiaalisen tarinavarantomme ominaispiirteitä</i> .....	98
<i>Vaihtoehtoinen vastaus</i> .....	102
<i>Elämä, joka karkasi hallinnasta</i> .....	104
<i>Puhetavoista meidät on tehty</i> .....	109
<i>Sisäisen tarinan osatekijät</i> .....	113
<i>Kenen äänellä tarinaasi kerrot?</i> .....	113
<i>Minussa on monta minää</i> .....	122
<i>Tähtien väliset viivat</i> .....	132
<i>Sananen arviointikriteereistä</i> .....	138
<i>Ilmasta tehtyjä</i> .....	145
<i>Jotain pysyvää – tarve muinaiselle tarinalinjalle</i> .....	150

## Muinainen tarinalinja

<i>Sanat, jotka ovat jo sinussa</i> .....	152
<i>Mistä puhun,</i> <i>kun puhun esivanhemmista?</i> .....	157
<i>Kulttuurinen äidinkieli</i> .....	161
<i>Lankakerän pää:</i> <i>miten päästä käsiksi muinaiseen tarinalinjaan?</i> .....	166
<i>Silloin kun sosiologit nukkuvat</i> .....	181
<i>Väkevänä niin kuin metsä</i> .....	196



## Kotiinpaluu – sisäinen tarina myyttien maailmassa

<i>Hyljenainen</i> .....	206
<i>Oman itsensä ikävä</i> .....	218
<i>Hylkeennahka, sielunnahka</i> .....	220
<i>Kutsuun vastaamisen vaikeus</i> .....	229
<i>Tarinankerronta – mahdollisuutemme pelastua</i> .....	234
<i>Lankojen yhteen punominen</i> .....	239
<i>Vuodenajat sisällämme</i> .....	246
<i>Sisäinen syksy – olen oikealla tiellä</i> .....	251
<i>Sisäinen talvi – hiljainen erämaa</i> .....	253
<i>Sisäinen kevät – ohikiitäviä täydellisyyden hetkiä</i> .....	255
<i>Sisäinen kesä – kotiinpaluun aika</i> .....	257
<i>Miksi-kivi ja sisäinen tarina kutsumuksen etsintänä</i> .....	260
<i>Kysymyksiä miksi-kivelle</i> .....	271

## Hyvästit

<i>Onko meidän pakko kertoa?</i> .....	280
<i>Paluu käsittämättömän äärelle</i> .....	286
<i>Kiitokset</i> .....	291
<i>Lähteet</i> .....	292